

לחימה אסימטרית במוגדישו

קרב הדמים, שבו הסתבכו הכוחות המיוחדים של ארה"ב ב־3 באוקטובר 1993 במוגדישו, בירת סומליה, חולל מהפך של ממש במדיניות ההתערבות הצבאית של ארה"ב. בעקבותיו החליטו האמריקנים כי לעולם לא יתערבו שוב בסכסוך כלשהו מסיבות הומניטריות, אלא רק אם יש להם בו אינטרס חיוני. הספר "נץ שחור הופל במוגדישו" (יראה בקרוב אור בהוצאת מערכות), העוסק בקרב הדמים הזה, מהווה מסמך חשוב בתחום הסבוך של הפעלת כוחות סדירים נגד כוחות חתרניים בנוכחות אוכלוסייה עוינת

אל"מ (מיל') ד"ר יגאל אייל

במספר משימות מבצעיות שקדמו לפעולה הנוכחית.

שעה אחר שעה, רגע אחר רגע עוקב הסופר מארק באודן אחר מאמצייהם של לוחמי יחידות העילית של צבא היבשה של ארה"ב ("הריינג'רס" ו"דלתא") ושל לוחמי האוויר ("צייד הלילה", שהם טייסייהם של מסוקי ה"בלק הוק", המובילים את לוחמי היבשה אל יעדיהם) לפגוע בצמרת של שבט חבאר גידר, שהתנגדה והתנכלה לפתרון פוליטי ולפעולות הצלה הומניטריות של האו"ם בסומליה.

רגע אחר רגע אנו עוקבים עצורי נשימה אחר מאמצייהם ההרואיים של לוחמי העילית האלה להיחלץ מהתופת תוך הפגנת רעות, מחויבות, אומץ לב, אלתור ותוך תשלום של מחיר דמים טראומתי.

תוצאות הפעולה היו מבחינתה של ארה"ב הרות אסון: כישלון צבאי, שהוביל להתפטרותו של שר ההגנה לס

אנשים ושל מכונות מלחמה - עמד לגלוש אל "הים השחור" - כך כונה מעוזו של גנרל מוחמד פארה איידיד, מנהיג שבט חבאר גידר. מטרת הפשיטה על המעוז, הנמצא בשכנות לשוק ההומה של בירת סומליה, הייתה לחטוף משם שניים מסגניו של איידיד.

לאחר שארה"ב הסיגה את כוחותיה מסומליה בשל הכישלון הצורב, קבע ממשלו של הנשיא קלינטון את עקרון ה"מעורבות ללא התערבות"

שם הקוד של המבצע היה "תפוס וחטוף", ועל כוח המשימה פיקד מייג'ור-ג'נרל ויליאם פ' גריסון. הכוח תירגל פעולות דומות עשרות פעמים ללא כל קושי, רובן באימונים והאחרות

כקפיץ דרוך המריאה הארמדה¹ בשעה 15:32 ביום ראשון, 3 באוקטובר 1993, משדה-התעופה המרופט ליד חוף הים של סומליה לתוך שמיים כחולים, כשבאופק בהקו מימי האוקיינוס ההודי. המסוקים טסו נמוך ומהר לאורך רצועה צרה של חול מבהיק, כשקצף גלי הים מתנפץ אל החוף. במבנה צמוד פנו לכיוון דרום-מערב, לעבר המדבר, ומשם שוב מזרחה לעבר העיר. הטכנאים פתחו את דלתות המסוקים, וצמד הלוחמים הראשון התיישב על המפתן, מחזיקים בידיהם את החבלים, מוכנים להשתלשל באמצעותם אל רחובות מוגדישו.

כוח המשימה המיוחד "ריינג'רס" - שילוב רב-עוצמה של

בעבר מח"ט שריון
ורמ"ח היסטוריה
של צה"ל

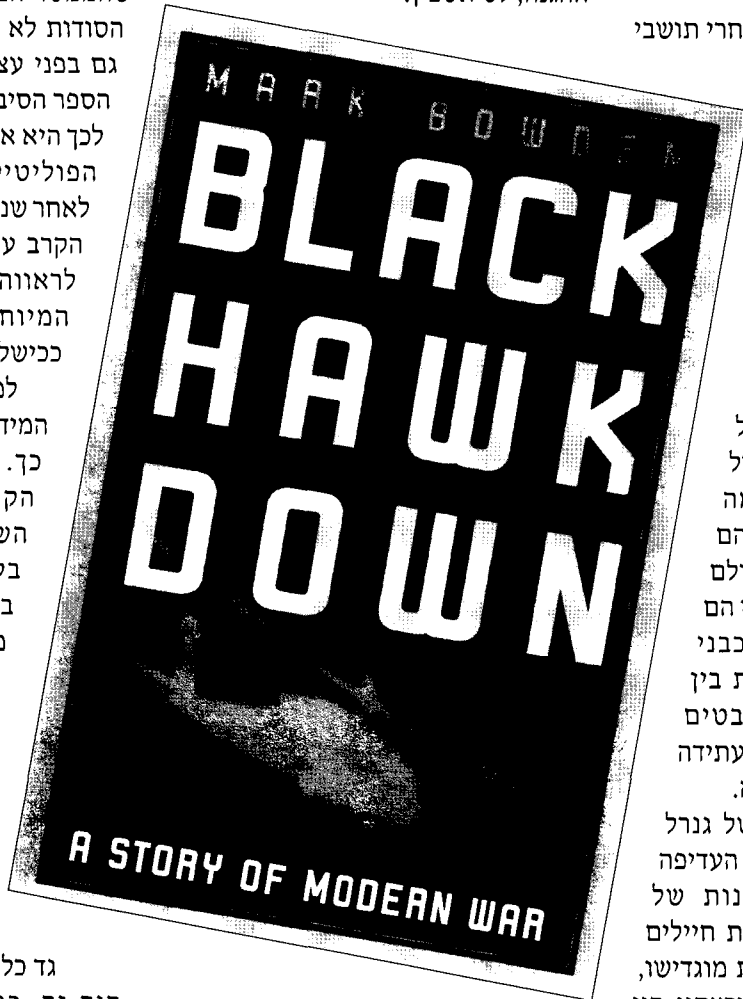

אספין ולשינוי בתפיסת מעורבותה של ארה"ב בסכסוכים מקומיים. לאחר שארה"ב הסיגה את כוחותיה מסומליה בשל הכישלון הצורב, קבע ממשלו של הנשיא קלינטון את עקרון ה"מעורבות ללא התערבות", שלפיו חיילים אמריקנים שוב לא יילחמו על אדמותיהן של ארצות זרות למען מטרות שאינן משרתות ישירות את ארה"ב או נגד איומים שאינם מסכנים אותה בוודאות.

מחבר הספר עוקב גם אחרי תושבי מוגדישו - זקנים, נשים וטף - שנקלעו, כמו אזרחים רבים אחרים במהלך ההיסטוריה, למלחמה לא להם בין חיילי העילית של המדינה החזקה ביותר בעולם לבין צעירי מוגדישו אוחזי הנשק הששים אלי קרב. האזרחים הפשוטים האלה הם הקורבנות האמיתיים של המלחמה. הם אלה שנשאו על גבם את מוראות המלחמה הפנימית ואת תוצאותיה. הם אלה שלמענם התגייס העולם כדי לסייע. באופן פרדוקסלי הם שימשו בסופו של דבר כבני ערובה במלחמה הפוליטית בין האו"ם, ארה"ב והשבטים הלוחמניים של סומליה על עתידה של הארץ השסועה והחרבה.

את הקרב על מעוזו של גנרל איידיד - "הים השחור" - העדיפה אמריקה לשכוח. התמונות של מסוקים שרופים ושל גופות חיילים אמריקנים נגררות ברחובות מוגדישו, כשהן מוקפות בהמון זועם ורצחני, היו מהקשות בהיסטוריה האמריקנית. לא היה מי שיתאר את המבצע הזה. התמונות הגיעו ונבלעו בעמודים האחרונים של העיתונים. ב-3 באוקטובר 1993 לא היה במוגדישו אפילו עיתונאי אמריקאי אחד - כולם עברו לסקר אירועים אחרים בעולם. החלטתו של הנשיא קלינטון,

שהתקבלה ימים אחדים לאחר הקרב - להפסיק את פעולתו של כוח המשימה ריינג'רס בסומליה - השיגה את מה שרצה: לסגור את הדלת על האפיזודה הזאת. כל משב של כישלון, החולף בשמיה הפוליטיים של וושינגטון, מספיק כדי להפיץ את מחלת השכחה. התקיימה חקירה של הסנאט, והיומיים שהוקדשו לשמיעת העדויות הפיקו מסמך שהאשים את הנשיא ואת שר ההגנה, לס אספין.

זה האחרון הגיש את התפטרותו חודשיים לאחר מכן. יותר מכך לא נעשה דבר. אפילו בתוך הממסד הצבאי, שמן הסתם ציפו שיגלה עניין מקצועי בלחימה הקשה ביותר של חיילים אמריקנים מאז וייטנאם, עסקו רק בפרטים זניחים ב"ניתוח שלאחר

המוות". יחס יאה ניתן להרוגים, וגבורתם של חיילים רבים צוינה בעיתורים של כבוד. אבל חוץ מאשר בקרב ותיקי הקרב המעוטרים, הקרב עצמו הוא פרק שאבד.

אחת הסיבות לכך שהקרב הזה לא נלמד ולא נחקר לעומק קשורה ליחידות המעורבות בו - במיוחד כוח "דלתא" והריינג'רס, אשר פעילותם חשאית, והמידע לגביהם חסוי. אולם נראה שהממסד הצבאי הצטיין בשמירת הסודות לא רק בפני הציבור, אלא גם בפני עצמו. לדעתו של מחבר הספר הסיבה המשמעותית ביותר לכך היא אותה סיבה ששלחה את הפוליטיקאים לחפש מחסה לאחר שנודעו תוצאות הלחימה: הקרב על "הים השחור" הציג לראווה את קהילת הכוחות המיוחדים של ארה"ב ככישלון.²

למרות זאת, על-פי אמות המידה הצבאיות, לא היה זה כך. כוח המשימה של הקומנדו הוטל לאיזור השוק ההומה והצפוף בליבה של מוגדישו בצהרי יום ראשון על מנת לתפוס ולעצור שניים מסגניו של מוחמד פארה איידיד. הייתה זו משימה מסובכת, קשה ומסור-כנת, אך היא הושגה למרות העיכובים הנוראיים, ההרוגים והפצועים וכנ"גד כל הסיכויים.

היה זה, כמובן, ניצחון פירוס. המשימה אמורה הייתה להתבצע בתוך שעה, אך במקום זאת מצא את עצמו חלק גדול מכוח הפשיטה נצור בעיר עוינת במהלך הלילה כולו, כשהוא מוקף ונלחם על חייו. שני מסוקי סער מתקדמים מדגם "בלק הוק" הופלו בתוך העיר, ושניים נוספים נחתו נחיתות ריסוק בבסיסם.

כאשר חולץ הכוח הנצור בבוקר למחרת על-ידי שיירת ההצלה הרב-לאומית, היו לאמריקנים 18 הרוגים ועשרות פצועים. אחד הטייסים של מסוקי ה"בלק הוק", מיכאל דירנט, נלקח ממקום נפילתו על-ידי המון סומלי מוסת והוחזק בשבי במשך 11 יום. התמונות ששודרו בערוצי הטלוויזיה ברחבי העולם של המון

צוהל, המתעלל בגופותיהם של חיילים אמריקנים, הביאו את דעת הקהל בבית לשאול את הבית הלבן שאלות קשות, עוררו התנגדות חזקה בקונגרס למעורבות בסומליה והביאו בסופו של דבר להחלטה להפסיק מייד את הפעולות הצבאיות נגד איידיד. אנשיו של מייג'ור-ג'נרל ויליאם פ' גריסון אולי ניצחו בקרב, אבל הפסידו את המלחמה – כפי שהם עצמם חזו שיקרה.

אבל גם הניצחון שהשיגו הסומלים היה מדומה, ולא ברור כמה אנשים בסומליה הבינו זאת, גם בחלוף חמש שנים לקרב. ראשית, מחיר הדמים של הסומלים היה קטסטרופלי: הערכה זהירה דיברה על 500 הרוגים ועל יותר מ-1,000 פצועים. שנית – וזו הנקודה החשובה יותר – איידיד יכול היה לטעון, כפי שאכן עשה, כי השבט שלו הצליח לדחוק מסומליה את הצבא האדיר

ביותר בעולם, אולם על הניצחון שלו עתידה הייתה סומליה לשלם מחיר כבד מנשוא. השבט של איידיד, חבאר גידר, אכן עמד בהצלחה מול מאמצי האו"ם לכפות עליו בכוח את חלוקת השלטון והחל לחגוג את ה-3

באוקטובר כיום חג לאומי, אך איזו משמעות יש לחג לאומי, כאשר אין בכלל אומה? כאשר מת איידיד ב-1996, המשיכו להשתולל בסומליה המלחמות הבין-שבטיות – מציאות שארה"ב והאו"ם ניסו לשים לה קץ על-ידי הקמתה של ממשלת קואליציה יציבה. אנשי השבט של איידיד עדיין נלחמים נגד שבטים יריבים וממשיכים

נחתים אמריקנים שומרים על נשים סומליות שהשליכו עליהם רימוני יד במהלך הלחימה במוגדישו

להקיז דם במוגדישו, אבל עכשיו העולם אדיש לכך לחלוטין. כמו במקרים דומים בהיסטוריה, העולם הרים עוגן, ואוניית הרצון הטוב הבין-לאומית הפליגה ממוגדישו. המאבקים המפותלים והעקובים מדם של

השבטים אינם מעניינים יותר את העולם, ובמיוחד לא את אמריקה. ללא משאבים טבעיים, יתרונות אסטרטגיים או אפילו פוטנציאל להיות שוק רווחי לסחורות העולם, איבדה סומליה במהרה את ההזדמנות לשלום, לשיקום ולבנייה מחדש, כפי שהציע כוח האו"ם בסומליה (UNOSOM). "צודקים או טועים, עמדו מנהיגי השבטים כמו

סמל של העולם השלישי כפוי הטובה והעיקש מול המאמצים חסרי התועלת לפתור טינה באמצעות כוח בין-לאומי. הם מחקו את עצמם ביעילות מהמפה".³

אף אחד לא ניצח את הקרב על "הים השחור", אבל כמו קרבות חשובים אחרים הוא שינה את העולם. המחיר הנורא ששולם לתפיסתם של שני מנהיגי שבטים אנונימיים המם את הנשיא קלינטון, והוא חש נבגד מהדיווחים שקיבל מעוזריו הצבאיים ומאנשי צוותו, כפי שחש הנשיא קנדי ב-1961, לאחר ניסיון הפלישה הכושל לקובה במפרץ החזירים.

הקרב על "הים השחור" הוביל להתפטרותו של שר ההגנה, לס אספין, ולסיום מוקדם של הקריירה המבטיחה של מייג'ור-ג'נרל גריסון, שפיקד על כוח המשימה "ריינג'רס". הרצון לתפוס את איידיד ואת מנהיגי שבטו שם קץ למאמץ מבטיח וחסר תקדים של האו"ם, שנועד להציל את המדינה השקועה באנרכיה ובמלחמת אחים, כשמיליונים מאזרחיה גועים ברעב.

ברחובותיה ובסמטאותיה המעופשים של מוגדישו סיימה ארה"ב תקופה פזיזה ותמימה שלאחר

המלחמה הקרה – תקופה שבה הרגישו היא ובעלות־בריתה כי הן יכולות להוריד דיקטטורים מושחים ולרסק את כוחם של שבטים אלימים בקלות וללא הקזת דם גדולה, כאילו היו כלי משחק על פני כדור־הארץ, בדומה למה שעשתה אמריקה לסדאם חוסיין בכוויית.

מאז ה־3 באוקטובר 1993 הפכה מוגדישו לתמרור אזהרה עבור האמריקנים בכל הנוגע להפעלת כוחם הצבאי ולמעורבותם בפתרון סכסוכים מעבר לים.⁴ "זה היה קו פרשת מים", אמר אחד מפקידי משרד החוץ, שביקש להישאר בעילום שם בשל מעורבותו בקביעת סדר היום של מדיניות החוץ האמריקנית. "התפיסה המקובלת אמרה שארצות נוראיות הפכו לכאלה משום שאנשים טובים, הגונים וחפים מפשע דוכאו בידי מנהיגים אכזרים. סומליה שינתה את התפיסה הזאת."⁵ לוחמי העילית של אמריקה פגשו בסומליה מדינה, שבה כמעט כל אחד נלחם מתוך שנאה לאחר. אם תשאל אישה זקנה ברחוב במוגדישו, אם היא רוצה בשלום, היא תענה לך: "בוודאי, אני מתפללת לכך כל יום" – דברים שאתה מצפה שיאמרו לך. ואם תשאל אותה, אם היא מוכנה שהשבט שלה יחלוק את השלטון עם אחרים כדי שניתן יהיה להשיג את השלום הזה, היא תשיב פחות או יותר במילים האלה: "עם הרוצחים והגנבים האלה? קודם אני אמות". אנשים בארצות כאלה – דוגמת ארצות הבלקן – אינם רוצים בשלום. הם – איש, אישה, זקן וצעיר – מבקשים ניצחון. הם רוצים כוח. הניסיון הסומלי לימד אותנו שאנשים במקומות האלה נוטים לתת לדברים להתנהל כפי שהם. השנאה וההרג ממשיתים, משום שהם רוצים בכך, או משום שהם לא רוצים שלום בעוצמה כזאת שתפסיק זאת."⁶

שבוע לאחר הלחימה במוגדישו לא הרשתה מפקדת הצי האמריקני לאחת מאוניותיה – "הרלן קאוונטי"

– לעגון ברציפי נמל פורט־או־פראנס לאחר מהומות של מה בכך, שבהן השתתפו פחות מ־200 מתושבי טהיטי. הקריאות שנישאו באוויר היו: "נעשה לכם סומליה שנייה". לאחר מוגדישו הביטו ממשלת ארה"ב והאו"ם על רצח העם שהתבצע ברואנדה ובזאיר, שם הוכחדו מיליוני בני־אדם, כעל בעיה פנימית. גם הזוועות בבוסניה לא הניעו את ארה"ב לפעולה, אלא כאשר נראה היה

זהו ספרם של לוחמי העילית, שיצאו לבצע את המשימה שהוטלה עליהם, עשו שגיאות רבות, אבל לרגע אחד לא הפסיקו להילחם כדי להשיג את המשימה ולפלוס את דרכם באומץ ובגבורה לחוף מבטחים

שהתבערה עלולה לגלוש אל מחוץ לבלקן לעבר מדינות אחרות באירופה ולפגוע גם באינטרסים אמריקניים.

הספר הזה עוסק במלחמות ה"חדשות", שבהן מתקיימת רמה גבוהה של חיכוך אנושי בין צבא סדיר, לוחמים בלתי סדירים ואזרחים תמימים – כולם מעורבים אלה באלה בשדה קרב אחד עקוב מדם. הסמטאות, גדרות הצבר, בתי האבן ובקתות החימר, מחסומי הדרכים הבווערים ומארבי ה"אר־פיג'י" הם שדה הקרב שבו ללוחמים המקומיים, המכירים כל תלולית חול, סמטא, חצר וגג של בית, יתרון מובהק, שביטל את פער העוצמה בינם לבין לוחמי העילית האמריקנים.

בלחימה הזאת עומדים החיילים והמפקדים במבחנים רבים וקשים: מול רצונם האינסטינקטיבי לתפוס מחסה, להוריד את הראש ולא להיפגע

הם מציבים את חובתם להמשיך להילחם עד להשלמת המשימה תוך כדי הושטת סיוע לחברים המדממים למוות והקפדה על אי־פגיעה בחפים מפשע.

"נץ שחור הופל במוגדישו" מוקדש, בין היתר, לאזרחים הפשוטים החפים מפשע, שנקלעו למלחמה שהם לא בחרו בה, אולם בעיקר זהו ספרם של לוחמי העילית, שיצאו לבצע את המשימה שהוטלה עליהם, עשו שגיאות רבות, אבל לרגע אחד לא הפסיקו להילחם כדי להשיג את המשימה ולפלוס את דרכם באומץ ובגבורה לחוף מבטחים. אסור היה שמעשיהם – לטוב ולרע – יישכחו במגירות ההיסטוריה.

היטיב לתאר זאת רס"ן בצבא ארה"ב בדברים שכתב לזכר הנופלים בקרב:

"הם לא ביקשו תודות או שבחים על הג'וב שהוטל עליהם. הוא התקבל כפי שהוא. הם שם כאשר אתה זקוק להם, לעולם מוכנים לקריאה, להילחם ולמות למען כל מה שאנחנו מאמינים בו. חובה אינה מילה נבובה, זו הקדשה של אלה הנושאים עימם את הדגל למען החירות... למילים נבובות אין כל משמעות, כמו גם לניסיון להאשים. חברינו הנופלים לעולם לא ישמעו את מילות ההאשמה המקוממות... ואילו אנחנו? אנחנו לא נוטשים! אנחנו נמשיך להוביל את הדרך".

הערות

1. הארמדה כללה 19 כלי־טיס, 12 כלי־רכב וכ־160 לוחמים.
2. "לקחי הקרב", **תצפית**, הוצאת תוה"ד, ינואר 1996, עמ' 49–63.
3. מתוך הספר "נץ שחור הופל במוגדישו", שיראה בקרוב אור בהוצאת מערכות.
4. "פרשת מוגדישו" אכן הוזכרה לעיתים תכופות עם פתיחת המבצע האמריקני למיגור בן־לאדן ומשטר הטליבאן באפגניסטן.
5. ראו הערה 3
6. ראו הערה 3

